

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการด้านต่าง ๆ ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เช่น มีค่านิยมต่อวัตถุสูง เกิดการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มุ่งผลประโยชน์ส่วนตนและพรรคพวกมากกว่าส่วนรวม ขาดการพัฒนาทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ทำให้ขาดภาวะสมดุลด้านวัตถุและจิตใจ ส่งผลให้สังคมเกิดปัญหาสาละสลวยซับซ้อนมากขึ้น สังคมขาดระเบียบวินัย เกิดปัญหาทุจริตคอร์รัปชันในทุกวงการ จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการพัฒนามนุษย์ เพื่อมุ่งพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพ ทั้งทางด้านร่างกายและสติปัญญา มีคุณธรรม จริยธรรม ลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 5 – 6)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้การศึกษายเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดการสภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำเป็น คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ ประกอบกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ซึ่งต้องคำนึงถึงหลักการพัฒนาทางสมองและพหุปัญญา จึงกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ ซึ่งกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศและมีคุณลักษณะของคนที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขและเน้นการอยู่ร่วมกันบนโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา การเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจซึ่งแตกต่างกันอย่างหลากหลาย การปรับตัวเองให้เข้ากับบริบทของสภาพแวดล้อม ทำให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ มีความสามารถทางสังคม มีความรู้ ทักษะ คุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม โดยให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงาม และร่วมมือกันสร้างสรรค์สังคมไทยให้มีความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 8)

การเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษาตามหลักสูตรนั้น ได้ประสบปัญหามากมายหลายประการ คือ การเรียนการสอนของครูยังใช้การเรียนการสอนแบบบรรยาย ท่องจำนักเรียนเห็นว่าวิชาสังคมศึกษาไม่สำคัญเท่าวิชาอื่น ๆ และโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา โดยแบ่งให้ครูสอนหลายคนและคำนึงถึงความสำคัญของชั่วโมงมากกว่าความสำคัญของวิชา ปัญหาเกี่ยวกับครูผู้สอนคือ ไม่จบการศึกษาในสาขาวิชาสังคมศึกษาโดยตรง กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดไม่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ครูผู้สอนไม่เข้าใจธรรมชาติของวิชาสังคมศึกษา ว่าจะต้องสอนอย่างไรจึงจะให้นักเรียนเกิดความสนใจ วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่สอนยากและเป็นวิชาที่เด็กเบื่อหน่าย กิจกรรมการเรียนการสอนไม่เอื้อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ตามหลักสูตร ซึ่งครูผู้สอนยังเคยชินต่อการให้ผู้เรียนท่องจำเนื้อหาเพื่อไปสอบ นักเรียนเห็นว่าความรู้ที่ได้จากวิชาสังคมศึกษาเพื่อนำไปสอบเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สื่อการสอนไม่สอดคล้องกับกิจกรรมการสอน การจัดกิจกรรมการสอนไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา ครูใช้วิธีการสอนที่ไม่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความมั่นใจในการเรียน จากปัญหาจะเห็นว่าปัญหาส่วนใหญ่อยู่ที่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ได้ให้นักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง แต่ยังใช้วิธีการเรียนที่เน้นการบรรยายเนื้อหาทั้ง ๆ ที่วิชาสังคมศึกษาสามารถสอนทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ในสังคมให้กับนักเรียนได้ (วิชัย วงศ์ใหญ่, 2537 : 89) ซึ่งส่งผลให้นักเรียนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่กล้าตั้งคำถาม ไม่กล้านำเสนอผลงาน จนทำให้บรรยากาศในการเรียนขาดทักษะในการสื่อสารที่ดีต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้สรุปปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาขาดประสิทธิภาพ ประการหนึ่งคือ ครูผู้สอนยังยึดการสอนแบบบรรยายและขาดเทคนิควิธีการใหม่ ๆ นักเรียนส่วนใหญ่ ยังไม่ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือฝึกทักษะแก้ปัญหา ไม่ได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างทั่วถึง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540 : 8-9)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นกระบวนการศึกษาการจัดการเรียนการสอน จึงต้องมุ่งเน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ จะต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น มีนิสัยรักการเรียนรู้ และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไปตลอดชีวิต สำหรับครูที่สอนวิชาสังคมศึกษาต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อพัฒนาตนเอง ทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ ดังที่ ปิยะฉัตร ขาวแก้ว (2542 : 2) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ที่ต้องพัฒนาตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติไว้ดังนี้ ความรู้เชิงวิชาการอันประกอบด้วยความรู้ในพื้นฐานทางสังคมศาสตร์ทุกสาขา ได้แก่ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จิตวิทยาสิ่งแวดล้อมศึกษา ด้านศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ศาสนา คุณธรรมจริยธรรม ความรู้และทักษะการใช้ภาษาความรู้ด้านแนวอาชีพ (Career Education) และรู้จักการวางแผนการจัดการ ส่วนความรู้เชิงวิชาชีพซึ่งประกอบด้วยความรู้ด้านจิตวิทยาการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรและการพัฒนารายวิชาวิธีสอนและเทคนิควิธีการต่าง ๆ สามารถวางแผนการสอน ได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

ความรู้เกี่ยวกับการคิดการสอนการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการบูรณาการทั้งเนื้อหากระบวนการที่พัฒนาได้ทั้งด้านความรู้ ค่านิยมและทักษะ ด้วยเหตุนี้ครูจึงจำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้มากขึ้น

การจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากผู้สอนวางแผนการเรียนรู้ กำหนดเป้าหมาย เนื้อหาสาระและจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดจุดหมาย กิจกรรม และวิธีการเรียนรู้ ได้คิด ปฏิบัติและเรียนรู้ตามศักยภาพ ความถนัดของตนเอง จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถเรียนรู้กับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กรมวิชาการ. 2544 : 1) สำหรับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจัดได้หลายรูปแบบ เช่น เกมการศึกษา สถานการณ์จำลอง กรณีตัวอย่าง บทบาทสมมติ อภิปรายกลุ่ม การเรียนรู้แบบร่วมมือ ฯลฯ (อัญชลี สารรัตน์. 2542 : 29) การที่ผู้สอนจะเลือกรูปแบบใดขึ้นอยู่กับเนื้อหา เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเปิดโอกาสให้ผู้สอนจัดได้อย่างหลากหลาย

ในปัจจุบันได้มีการนำเอาวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมที่เรียกว่า เรียนรู้แบบร่วมมือเข้ามาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งการเรียนแบบร่วมมือ เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานร่วมกัน โดยในกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือพึ่งพากัน มีความรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งในส่วนของตนเองและส่วนรวมเพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย (กรมวิชาการ. 2544 : 4) วิธีการจัดการเรียนการสอนที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนในทุก ๆ ด้านทั้งนักเรียนที่เรียนเก่งและที่เรียนช้า และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดหาเหตุผลที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ ความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคลคือการเรียนแบบร่วมมือ (Johnson & Johnson. 1991 : 213 ; อ้างถึงใน ชาติชาย ม่วงปทุม. 2539 : 4) เป็นการเรียนรู้ที่จัดขึ้น โดยการคละกันระหว่างเด็กที่มีความสามารถ ต่างกัน ผู้เรียนทำงานร่วมกันจะช่วยเหลือกัน เพื่อให้ทุกคนประสบผลสำเร็จในการเรียน นักเรียนที่เรียนเก่งช่วยเหลือเพื่อนจะเกิดความภาคภูมิใจในตนเองที่ตนเองสามารถช่วยเหลือเพื่อน ได้นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความเข้าใจความคิดรวบยอดของเนื้อหา ความรู้ลึกซึ้งกว่าเดิม เพราะได้ใช้ความสามารถในการสรุปความรู้ของตนเพื่ออธิบายแก่เพื่อน ทำให้นักเรียนได้มีโอกาสได้พัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนเรียนช้าได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนทำให้ประสบผลสำเร็จในการเรียนมากขึ้น ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว มีความรู้สึกอบอุ่น ภาคภูมิใจที่ตนเองสามารถเรียนรู้และเป็นส่วนหนึ่งในความสำเร็จของกลุ่ม

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่เน้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ โดยลงมือปฏิบัติงานเป็นกลุ่ม ๆ ซึ่งในกลุ่มประกอบด้วยนักเรียนเรียนเก่ง นักเรียนเรียนปานกลาง นักเรียนเรียนอ่อนคละกัน

มีการปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน ให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ นั้น ๆ และสามารถนำไปใช้กับการจัดการเรียนรู้ได้ทุกวิชาและทุกระดับชั้นเรียน โดยการวิจัยในครั้งนี้ จะช่วยให้ทราบถึงพฤติกรรมของนักเรียนในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการทำงานกลุ่ม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และความคิดเห็นของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไข และพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาให้บรรลุจุดประสงค์ และสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือมีอยู่ด้วยกันหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบจะมีจุดเด่นจุดด้อยที่แตกต่างกัน และรูปแบบหนึ่งที่ได้รับการยอมรับและมีการนำไปใช้ อย่างแพร่หลายคือการเรียนแบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ แบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ผู้เรียนแต่ละคนจะได้เรียนบทเดียวกัน สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มให้ความสนใจในหัวข้อย่อยที่แตกต่างกัน สมาชิกที่สนใจหัวข้อเดียวกันจะไปประชุมกันค้นคว้าและอภิปรายแล้วกลับมาที่กลุ่มเดิมของตน สอนเพื่อนสมาชิกในกลุ่มเรื่องที่ตนเองไปประชุมกับสมาชิกของกลุ่มอื่นมา ผลการสอบของแต่ละคนเป็นคะแนนของกลุ่ม กลุ่มที่ทำคะแนนรวมได้ดีกว่าจะได้รับรางวัลเป็นการเสริมแรง (พิมพันธ์ เชชะคุปต์ และ พเยาว์ ยินดีสุข, 2544 : 19) ข้อดีของการเรียนแบบนี้คือ ส่งเสริมความเป็นอิสระของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนรู้สึกกระตือรือร้นที่จะค้นหาความรู้ด้วยตนเอง และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มและภายในกลุ่ม จึงเป็นการฝึกทักษะด้านสังคม นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อกลุ่มอีกด้วย (กาญจนา คุณานุรักษ์, 2543 : 58) ซึ่ง นาดยา ปิถันธนนนท์ (2537 : 209 - 210) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือในวิชาสังคมศึกษาไว้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือทำให้ผู้เรียนได้เห็นความสำคัญของการที่มนุษย์จะทำงานร่วมกันอย่างไร จะอยู่ร่วมกันในสังคมในกลุ่มให้ดีได้อย่างไร แนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เนื่องจากธรรมชาติของวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เพื่อดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม ดังที่ ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2540 : 30) กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือจะเป็นการศึกษาประสบการณ์จริง โดยผู้เรียน มีการศึกษาเรียนรู้ตลอดจนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคนอื่น อันจะทำให้การเรียนรู้ต่าง ๆ เติบโตด้วยความสนุกสนานมีชีวิตชีวาเป็นผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างซาบซึ้งและจดจำได้นานตลอดจนสามารถฝึกนิสัยให้เข้าสังคมและทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้ดี นอกจากนี้ยังทำให้สมาชิกสามารถฝึกฝนทักษะในการแก้ปัญหาาร่วมกัน ฝึกความ

เป็นผู้นำและผู้ตาม ตลอดจนความสามัคคีและความเป็นประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี

แผนผังความคิดคือการนำเอาทฤษฎีที่เกี่ยวกับสมองมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด โดย โทนี บูซาน ชาวอังกฤษได้พัฒนาการจดบันทึกแบบเดิมมาเป็นการบันทึกด้วยคำ ด้วยภาพ ด้วยสัญลักษณ์ แม้เป็นรหัสมีออกไปรอบ ๆ ศูนย์กลางหรือคำหลักเหมือนกับการแตกแขนงของกิ่งไม้ (ศุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2543 : 80) การนำแผนผังความคิดไปใช้ในการเรียนการสอนของเด็กจะทำให้เด็กเรียนรู้อย่างสนุกสนานสมองได้พัฒนาสติปัญญาเพิ่มความสามารถในการจำช่วยให้การเรียนรู้มีผลยาวต่อผู้เรียน ซึ่งมนุษย์สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ต้องอาศัยสมองและระบบประสาทสัมผัสทั้งห้าซึ่งเป็นพื้นฐานของการรับรู้ กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและพึงประสงค์นั้น ผู้เรียนต้องได้พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสมอง จิตใจ และสุขภาพ ครูผู้สอนจึงต้องบูรณาการ เชื่อมโยงรูปแบบกระบวนการคิดด้วยตนเองเพื่อนำไปสู่การดูแลตนเองและสังคมโลก มีความสามารถในการใช้ศักยภาพของสมองทั้งซีกซ้ายและขวาอย่างได้สัดส่วนและสมดุล ใช้สติปัญญาได้อย่างฉลาดลึกซึ้งเพื่อเรียนรู้ให้บรรลุความจริงตามเป้าหมายและความจำเป็นในการปฏิรูปการเรียนรู้ (รุ่ง แก้วแดง, 2545 : 175)

โรงเรียนเพ็ญพิทยาคม อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี ที่ผู้วิจัยได้ปฏิบัติราชการอยู่ในปัจจุบัน และสอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้พบปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมศึกษา สาธารณศาสตร์ เรื่องภูมิศาสตร์ทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกา หลายประเด็นด้วยกัน เช่น นักเรียนไม่สนใจเนื้อหา เนื่องจากเป็นเรื่องที่ไกลตัว นักเรียนขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน และเป็นการยากที่นักเรียนจะเข้าใจ เนื่องจากเป็นเรื่องที่ไกลตัวนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ประกอบกับสาระภูมิศาสตร์เป็นสาระหนึ่งที่จะต้องมีการเร่งพัฒนา เนื่องจากคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2554 มาตรฐานที่ 5.1 สาธารณศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของโรงเรียนเพ็ญพิทยาคม ได้คะแนนเฉลี่ยระดับโรงเรียน เท่ากับ 25.08 ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยทั้งในระดับจังหวัด คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 29.26 ระดับสังกัดมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 26.41 และระดับประเทศซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 26.56

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนแบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์และแผนผังความคิด เรื่อง ภูมิศาสตร์ทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เนื่องจากผู้วิจัยสอนในรายวิชาภูมิศาสตร์ทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ประกอบกับการจัดกิจกรรมแบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์และผังความคิดนั้น มุ่งเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน มีความรับผิดชอบในการทำกิจกรรมกลุ่มและงานที่ได้รับมอบหมาย ทั้งยังช่วยให้นักเรียนเกิดจินตนาการต่อเนื้อหาที่เรียนได้ดี ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์และผังความคิดนั้น จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นหรือไม่ อย่างไร และศึกษาความพึงพอใจของ

นักเรียนต่อรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์และแผนผังความคิดของผู้เรียนว่าเป็นอย่างไร และยังเป็นแนวทางในการใช้รูปแบบการสอนดังกล่าวไปใช้กับเนื้อหาอื่นและรายวิชาอื่นได้อีกด้วย

คำถามการวิจัย

1. แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ และแผนผังความคิด เรื่อง ภูมิศาสตร์ทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 หรือไม่
2. นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์และแผนผังความคิดเรื่อง ภูมิศาสตร์ทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นหรือไม่
3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ และแผนผังความคิด เรื่องภูมิศาสตร์ทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกาหรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ และแผนผังความคิด เรื่อง ภูมิศาสตร์ทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องภูมิศาสตร์ทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกา ของนักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์และแผนผังความคิด ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน
3. เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ และแผนผังความคิด เรื่อง ภูมิศาสตร์ทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกา วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ และแผนผังความคิด เรื่องภูมิศาสตร์ทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกา

สมมติฐานการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค จิกซอว์และแผนผังความคิด หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 ห้อง มีนักเรียน 374 คน โรงเรียนเพ็ญพิทยาคม อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ปีการศึกษา 2555 ซึ่งจัดห้องเรียนแบบอิสระความสามารถ

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/5 จำนวน 36 คน โรงเรียนเพ็ญพิทยาคม อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20 ปีการศึกษา 2555 ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรต้น คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิกซอว์และแผนผังความคิด

2.2 ตัวแปรตาม จำแนกเป็น 2 ตัวแปร ได้แก่

2.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2.2 ความพึงพอใจ

3. เนื้อหาที่ใช้

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย เป็นเนื้อหาเรื่องภูมิศาสตร์ทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกา สาระภูมิศาสตร์ จำนวน 17 ชั่วโมง โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 หน่วยการเรียนรู้ คือ ภูมิศาสตร์ทวีปยุโรป จำนวน 4 แผน เวลา 7 ชั่วโมง และทวีปแอฟริกา จำนวน 5 แผน เวลา 10 ชั่วโมง

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เวลาในการทดลองตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 9 แผน ใช้เวลาทั้งหมด 17 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง รวม 17 ชั่วโมง โดยทำการทดลองใน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ หมายถึง การเรียนแบบร่วมมือ โดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ (Jigsaw) เป็นกิจกรรมที่ครูมอบหมายให้สมาชิกในกลุ่มย่อยแต่ละ กลุ่มศึกษา เนื้อหาในบทเรียนหรือเอกสารที่กำหนดไว้ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ ความสามารถ แตกต่างกัน โดยแต่ละคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่มอย่างแท้จริง สมาชิกแต่ละคนจะถูกกำหนดให้ศึกษา เนื้อหาคนละตอนแตกต่างกัน กลุ่มอาจจะประกอบด้วย 3-6 คน

การแบ่งกลุ่มคำนึงถึง ความสามารถ เพศ และเชื้อชาติที่แตกต่างกันเทคนิคนี้มีการแบ่งเนื้อหาออกเป็นหัวข้อย่อย ๆ และให้สมาชิกแต่ละกลุ่มไปศึกษา จากนั้นสมาชิกแต่ละกลุ่มที่ศึกษาหัวข้อเดียวกันจะพบปะกันเพื่อปรึกษาอภิปรายร่วมกัน (Expert Group) หลังจากการปรึกษาสิ้นสุดแล้ว สมาชิก แต่ละกลุ่มจะกลับไปยังกลุ่มของตน และสรุปผลให้สมาชิกในกลุ่มฟัง คนที่เรียนเก่งจะช่วยเหลือคนที่เรียนอ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มไม่เพียงรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองเท่านั้นแต่จะต้องรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ความสำเร็จของแต่ละบุคคล หมายถึง ความสำเร็จของกลุ่มด้วย ส่วนการทดสอบจะทำหลังจากการสอนสิ้นสุดลงแล้ว โดยที่นักเรียนแต่ละคนจะต้องทำแบบทดสอบที่ครูเตรียมให้และคะแนนของแต่ละคนที่ได้จะขึ้นอยู่กับความสามารถในการทำแบบทดสอบและอาจนำมาเป็นคะแนนเฉลี่ยของทั้งกลุ่ม กรณีที่มีข้อตกลงไว้ล่วงหน้าซึ่งสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีลำดับขั้นตอนดังนี้

1.1 ขั้นเตรียม

1.1.1 ชี้แจงผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและ กิจกรรมการเรียนการสอนด้วยกลุ่มร่วมมือ เทคนิคจิ๊กซอว์ (Jigsaw)

1.1.2 แบ่งเนื้อหาที่จะเรียนออกเป็นหัวข้อย่อย ๆ เท่ากับจำนวนสมาชิกแต่ละกลุ่ม

1.1.3 จัดกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 4 คน จำนวน 9 กลุ่ม เรียกว่า กลุ่มบ้าน

(Home Group)

1.2 ขั้นสอน โดยใช้รูปภาพ วิดีทัศน์ และตัวอย่างของจริง ผู้สอนเสนอเนื้อหา และแหล่งข้อมูล ขั้นตอนการทำงานและมอบหมายงานให้สมาชิกแต่ละคนศึกษาหัวข้อที่แตกต่างกัน

1.3 ขั้นกิจกรรมกลุ่ม

1.3.1 นักเรียนที่ศึกษาหัวข้อเดียวกันจากทุกกลุ่ม มาทำงานร่วมกัน เรียกว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert Group)

1.3.2 นักเรียนกลุ่มผู้เชี่ยวชาญกลับกลุ่มบ้าน (Home Group) ของตน แล้วผลัดกัน

ถ่ายทอดความรู้ในหัวข้อที่ได้รับมอบหมายให้เพื่อนสมาชิกกลุ่มบ้านได้เรียนรู้จนครบ
ทุกหัวข้อ แล้วทำใบงานสรุปองค์ความรู้

1.4 ขั้นตรวจสอบผลงานและทดสอบ

1.4.1 สมาชิกกลุ่มบ้านนำเสนอการสรุปองค์ความรู้หน้าชั้นเรียน

1.4.2 ทดสอบเป็นรายบุคคลแล้วนำคะแนนสมาชิกมาร่วมกัน สรุปเป็นคะแนนเฉลี่ยของ
กลุ่มบ้าน

1.4.3 แข่งขันตอบปัญหา นำคะแนนที่ได้มาร่วมกับคะแนนสอบท้ายแผนและกิจกรรม
กลุ่ม

1.4.4 ให้การเสริมแรง โดยกำหนดว่ากลุ่มใดได้คะแนนรวมสูงจะได้รับรางวัล

1.5 สรุปและประเมินผล ร่วมกันสรุปอภิปรายเพิ่มเติม และให้การเสริมแรง โดยกำหนดว่า
กลุ่มบ้านใด ได้คะแนนสูงสุดจะได้รับรางวัล

2. แผนผังความคิด หมายถึง ภาพที่แสดงความคิดออกมาเพื่อที่จะแสดงความสัมพันธ์
ของสาระต่าง ๆ จากที่นักเรียนศึกษาเรื่องที่ได้รับมอบหมาย ให้เห็นเป็นโครงสร้างในภาพรวมโดย
ใช้ เส้น สี เครื่องหมาย สัญลักษณ์ หรือภาพ แสดงความเชื่อมโยงความคิด หรือสาระนั้น ทำให้เกิด
ภาพการเชื่อมโยงขององค์ความรู้ในรายละเอียดของเรื่องที่ศึกษา

3. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง คุณภาพของแผนการจัดกิจกรรมการ
เรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์และแผนผังความคิด เรื่อง ภูมิศาสตร์ทวีปยุโรปและภูมิศาสตร์
ทวีปแอฟริกา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
โดยกำหนดให้ครอบคลุมคุณภาพหรือประสิทธิภาพด้านกระบวนการและผลลัพธ์ ตามเกณฑ์ที่
กำหนดไว้เท่ากับ 80/80

80 ตัวแรก หมายถึง ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนทุกคนที่คำนวณจาก
การทดสอบย่อยในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้

80 ตัวหลัง หมายถึง ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนทุกคนที่คำนวณจากคะแนน
ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนครบทุกแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละวิธีที่มีค่าเฉลี่ย
ตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป

4. ดัชนีประสิทธิผล หมายถึง ค่าหรือตัวเลขที่แสดงถึงความก้าวหน้าของผู้เรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียน เรื่อง ภูมิศาสตร์ทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกา โดยการจัดกิจกรรมการ
เรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์และแผนผังความคิด

5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ภูมิศาสตร์ทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก สร้างขึ้นตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม มีคะแนนเกณฑ์สำหรับตัดสินว่าผู้เรียนมีความรู้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่

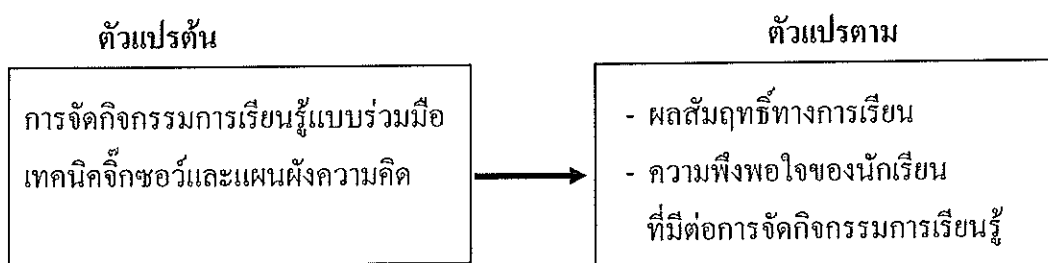
6. ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์และแผนผังความคิด หมายถึง ระดับความรู้สึก ความชื่นชอบ ความสนใจ ของนักเรียนที่แสดงออกเมื่อเรียน ด้วยวิธีการเรียนแบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์และแผนผังความคิด เรื่อง ภูมิศาสตร์ทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกา ซึ่งมีเกณฑ์ในการวัดความพึงพอใจ ตามมาตรการสร้างแบบวิธีของลิเคิ์ท ชนิดตัวเลือก 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนแบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์และแผนผังความคิด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น
2. ครูผู้สอน ได้แนวทางในการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์และแผนผังความคิด เรื่อง ภูมิศาสตร์ทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกา ที่มีประสิทธิภาพเพื่อใช้ในการเรียนการสอน
3. ผู้บริหารได้ข้อสารสนเทศในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์และแผนผังความคิด ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อใช้ในการเรียนการสอนในกลุ่มสาระอื่น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย